

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТОВИХ КОНЦЕПТІВ ЯК ЗАСІБ ЕКСПЛІКАЦІЇ ГЛИБИННИХ СМИСЛІВ

У статті розглянуто проблему вивчення глибоких смислів твору в контексті висвітлення основних наукових напрямків їх дослідження. Застосування методу концептуального аналізу демонструє можливості відтворення провідних ідей, представлених текстом Нового Завіту.

Ключові слова: Новий Завіт, глибокі смисли твору, ключові слова, концепти, концептуальний аналіз, концептуальні поля, суперконцепти.

Активізація уваги сучасної лінгвістики до концептуального аналізу тексту виникла в теоретичному середовищі когнітивного напрямку досліджень, який став невід'ємною частиною сучасної науки. Когнітивна лінгвістика вивчає мову як засіб відображення людського процесу пізнання та відтворення думки. Як стверджує Г. Лейбніц: «мови – це воістину краще дзеркало людського духу, і... шляхом ретельного аналізу значення слів ми краще за все могли б зрозуміти діяльність розуму» [32, 338]. Когнітивна лінгвістика вивчає питання засвоєння і обробки людиною інформації за допомогою мовних знаків, співвідношення мови і свідомості, роль мови в концептуалізації та категоризації світу, у пізнавальних процесах та узагальненні людського досвіду, видів знання і способів його мовного представлення і т. ін.

Процес пізнання, як свідчать когнітивні дослідження, протікає як породження і трансформація концептів (смыслів), тому їхнім найважливішим об'єктом є концепти. «Вся проблематика когнітивної лінгвістики обертається навколо її основних категорій – концепт, концептуалізація, категоризація, концептосфера (або картина світу) [25, 8]. Вважають, що ментальний лексикон людини – це концептуальна система, яка складається із різного роду концептів і концептуальних структур: «Концепти представляють світ у свідомості людини, утворюючи концептуальну систему, а знаки людської мови кодують у слові зміст цієї системи» [22, 47]. Усю пізнавальну діяльність людини (когніцію) можна розглядати як таку, що розвиває вміння орієнтуватися в світі, а ця діяльність пов'язана з необхідністю розрізняти об'єкти: концепти виникають для забезпечення операцій цього роду. Отже, формування концептів пов'язане з пізнанням світу, із формуванням уявлень про нього [21, 12]. Тобто концепти є базовими ментальними утвореннями, які відображають смислову інтерпретацію світу людиною, вони зводять воедино різноманітні факти, дозволяють зберігати знання про світ, підводити інформацію під певні категорії та класи, представляючи її як цілісну змістовну оперативну одиницю.

Концепти, активно використовувані в процесах комунікації, когнітивних процесах людини і суспільства, можна розцінювати як складну організовану сутність, що дозволяє застосовувати їх для вивчення складних мовних систем. Концептуальна інформація семантично виводиться з усього тексту як структурно-смислового і комунікативного цілого. Метою такого дослідження є розгорнутий опис концептів, які демонструють ідейно-художню організацію твору, з'ясування системи їхніх взаємозв'язків, побудова концептуальної моделі твору як динамічного утворення, що інтегрує різноманітні текстові компоненти в єдине ціле. При такому підході концепти постають лінгвокогнітивними структурами, які узагальнюють значення ряду своїх мовних реалізацій, маніфестують текстові смисли, виступаючи посередниками між мовною та позамовною реальністю цілісного тексту, а вивчення їх функціонування надає ключ до розуміння його головних цілей.

У творі концепти представлені у вигляді множини ключових слів, які корелюють із значимими текстовими явищами. Ключові слова тексту звичайно мають концептуальну значимість і найчастіше є лексичними репрезентантами текстових концептів. Тому концептуальний аналіз тексту передбачає спочатку з'ясування набору ключових слів (до уваги беруться також спільнокореневі слова та синоніми ключового слова), у подальшому – опис позначуваного ними концептуального простору і вибудовування системи базових текстових смислів. Смисловий потенціал концепту з'ясовується шляхом дослідження текстового функціонування ключових слів – репрезентантів концепту, виявлення мовних одиниць, які пов'язані з, ключовим словом і вербалізують його концептуальний зміст; «моделювання стає можливим у результаті узагальнення регулярно повторюваних в лексичних, фразеологічних і текстових репрезентаціях концепту його суттєвих властивостей, які виявляють знання про світ. Когнітивно-пропозиційна структура формується на основі сукупності однорідних елементів, які мають загальні інтегровані та істотні диференційні ознаки.

Тлумачення концептів і концептосфери криється в семантичному просторі близьких за змістом груп – тематичних, семантичних, – в типовому наборі суттєвих семантичних ознак» [1, 59]. Отже, методика концептуального аналізу тексту передбачає, «по-перше, виявлення набору ключових слів тексту, по-друге, визначення базового концепту (концептів) цього простору, по-третє, опис позначуваного ними концептуального простору» [1, 58].

Підхід до аналізу тексту з позиції ключових слів, їх інтерпретації як концептуальних текстових утворень дозволяє побачити нові можливості функціонування мовних знаків і звернутися до важливої проблеми сучасної лінгвістики – об'єктивації глибинних текстових смислів. Метою нашого дослідження є виявлення таких смислів у текстовому просторі Нового Завіту. Ця мета передбачає розгляд смислової структури тексту як концептуальної моделі твору в системності форм її репрезентації. Для реалізації цієї мети розв'язуються такі завдання: виявлення ключових слів Нового Завіту; аналіз їхніх семантичних полів; з'ясування структури концептів; моделювання суперконцептів як носіїв глибинних текстових смислів.

Загалом таке дослідження представляє текстові ідеї Нового Завіту через дворівневу структуру. Проведений на попередньому етапі роботи концептуальний аналіз ключових слів виявляє поверхнево-текстовий рівень смислової організації твору. Наступним етапом дослідження є вихід на рівень глибинних смислів. У працях дослідників тексту декларується положення про те, що поряд із безпосередньо явленою синтагматичною лінійною структурою йому властива також внутрішня структура – глибинні смисли, підтекст, яка за своєю природою нелінійна, виникає на базі парадигматики тексту і створюється цілісною семантико-композиційною організацією та взаємодією елементів твору. Її вивчення вважають дуже актуальним напрямком текстових досліджень: «В цілому підтекст являє собою надзвичайно важливий компонент мовленнєвого смислу. Це не привілей художньої літератури (хоча в художній літературі підтекст відіграє особливу роль); імпліцитний зміст пронизує всю мовленнєву комунікацію, повне і справжнє розуміння будь-якого повідомлення передбачає «розв'язання рівняння», тобто побудову моделі того комунікативного процесу, у ході якого це повідомлення з'явилося на світ, оскільки не можна говорити про розуміння, якщо ми не знаємо, хто, кому, де, коли і навіщо говорить або пише те, що ми чуємо або читаємо. Підтекст необов'язково є змістом висловлювання, але без підтексту немає смислу» [8, 62]. На думку Л. Щерби, крім правил синтаксису, існують правила складання смислів, які дають «не суму смислів, а нові смисли, правила, на жаль, ученими досі мало обслідувані» [31, 24]. Аналізуючи проблему смислу мовних виразів, Р. Павільоніс підкреслював, що «ніяке вербальне формулювання не може вичерпати співвіднесеного з ним змісту» [24, 386].

Слід відзначити, що феномен глибинних смислів традиційно привертає увагу представників різних наук: вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, психологів, літературознавців, філософів. Дослідники переконані, що «підтекст став одним із найпоширеніших понять гуманітарного знання» [19, 19]. Його вивчення пов'язане з іменами таких учених, як І. Арнольд, Р. Барт, Е. Бенвеніст, В. Благов, Г. Васильєва, В. Виноградов, Г. Винокур, І. Гальперін, Л. Голякова, К. Долінін, В. Звегінцев, Л. Ісаєва, І. Крилова, Н. Купіна, В. Кухаренко, Б. Ларін, О. Леліс, Г. Молчанова, М. Миркін, Т. Сільман, А. Чепіль, В. Чулкова, Л. Чуньова, J. Grzesik, Р. von Polenz та ін. Їхні роботи демонструють різні визначення глибинних смислів, а також концепції їх вивчення, проте на сьогодні ще не викристалізувалась повна закінчена теорія, яка синтезує різні аспекти цієї проблеми в усій повноті. Учені визнають, що ряд важливих питань, пов'язаних із специфікою цього явища, із його типологією та особливостями, розмежуванням із суміжними явищами, діапазоном одиниць, які відображають підтекст як багатогранний феномен, знаходяться в стадії розробки. Більшість учених сходиться на тому, що глибинні смисли (в різних дослідженнях як синонімічні вживають такі найменування, як приховані смисли, прихована (додаткова) інформація, підтекст, змістовно-підтекстова інформація, глибинний підтекстовий план, глибина смислу (тексту), (текстова) імплікація, імпліцитність, імпліцитний зміст тексту, комбінаторні приращення смислу, семантичні обертони, прихована інформація, внутрішній смисл та ін.), які охоплюють план вираження і план змісту, є складним, багатогранним, неоднозначним явищем. З одного боку, воно безпосередньо вербально не виражене, з іншого – матеріальне, відчутне, яке спирається на мовні сигнали [11, 36–37].

Методологічною основою дослідження глибинних смислів стали теоретичні положення О. Потебні про існування внутрішньої форми слова, в якому він конкретизував ідеї В. фон Гумбольдта. У них стверджується, що *слово* є сукупністю членованих звуків, внутрішньої форми і значення (змісту). Внутрішня форма слова пов'язана з найближчим етимологічним значенням слова і є

відношенням думки до свідомості, тобто уявленням, роль якого полягає в тому, що воно активізує чуттєвий *образ*, сприяючи його усвідомленню людиною.

Проблема породження глибинних смислів привертала активну увагу такого видатного ученого, як В. Виноградов. В основі підтексту як художнього засобу лежить, на його думку, властивість розмовного мовлення, де «залежно від ситуації, від намірів і цілі того, хто говорить, від його експресії предметні значення слів можуть стати засобом вираження емоційного смислу: прямі лексичні значення слів перестають формувати і визначати внутрішній зміст мовлення» [2, 79]. Учений відзначав роль мови художнього твору для створення нових смислів і зростання смислового навантаження твору. Зокрема, звертав увагу на підтекст мовлення героїв п'єс, який назвав «потенційною семантикою»: «І особливий теоретичний інтерес викликає проблема взаємовідношення тієї потенційної семантики, яку приховує в собі словесно-смисловий малюнок драматичного твору, з широким діапазоном коливань в угадуванні мімічного і жестикуляційно-пластичного супроводу, реалізованого в акті сценічного втілення» [3, 81].

У працях Г. Винокура знаходимо міркування стосовно художнього мовлення, у структурі якого формуються нові смисли, адже «дійсний смисл художнього слова ніколи не замикається на його буквальному смислі» [4, 26]. Новий поетичний зміст з'являється на фоні буквального змісту текстових одиниць і трактується вченим як їхня внутрішня форма: «Основна особливість поетичної мови як особливої мовної функції саме в тому й полягає, що цей «більш широкий» або «більш далекий» зміст не має своєї власної роздільної звукової форми, а користується замість неї формою іншого змісту, який розуміється буквально. Таким чином формою тут служить зміст. Один зміст, який виражається у звуковій формі, служить формою іншого змісту, який не має особливого звукового вираження. Ось чому таку форму часто називають внутрішньою формою» [4, 27].

Формування семантики художнього слова широким контекстом цілого твору відзначав Б. Ларін. На його думку, семантична ускладненість є загальною властивістю художнього мовлення. Він вважав, що одиниці, які утворюють художній текст, в рамках цієї естетичної системи набувають додаткових смислів. Учений назвав їх «семантичними обертонами, тобто тими смисловими елементами, які сприймаються, але не мають своїх знаків у мовленні, а утворюються із взаємодійної сукупності слів» [18, 100].

Як продовження учення Б. Ларіна на сьогодні значного поширення набула концепція глибинних смислів, яка базується на твердженні про те, що мовні одиниці під текстовими впливами набувають на фоні своїх лексичних значень нових смислів. Загалом ця особливість є характерною властивістю їхньої природи, яку С. Карцевський назвав асиметричним дуалізмом: «Означувач (звукове) та означуване (функція) постійно ковзає по „похилій площині реальності». Кожне „виходить за межі», визначені для нього партнером: означувач прагне набути нових функцій, крім своєї власної, означуване прагне знайти інші способи вираження, крім свого знака. Вони асиметричні: спарені, знаходяться в стані нестійкої рівноваги. Завдяки цьому асиметричному дуалізму структури знаків мовна система отримує стимул для розвитку: „адекватна» позиція знака безперервно переміщується внаслідок пристосування до потреб конкретної ситуації» [12, 89]. Завдяки відсутності однозначної закріпленості плану змісту і плану вираження одній формі можуть відповідати різні смислові наповнення. У тексті велика варіативність форм контекстуального вживання мовної одиниці передбачає значні можливості для вираження змісту, оскільки мова твору, виконуючи певні текстові функції, перебуває в процесі збагачення і ускладнення, розширюючи таким чином можливості своїх засобів. На думку І. Ковтунової, особливо це характерно для художнього мовлення, яке є найбільш сприятливим середовищем для поглиблення і доведення до межі асиметричного дуалізму мовного знака, розвитку асиметрії на всіх існуючих рівнях (синтаксичному, лексичному, фонетичному і т. д. [13, 106].

Ідея реалізації у текстах активного потенціалу його одиниць через появу у них нових смислів, які не мають у мові спеціального мовного вираження, виявилася плідною для подальшого розвитку наукової думки стосовно підтексту: «Підтекст – прихований смисл висловлювання, який витікає із співвідношення словесних значень із контекстом і особливо – мовленнєвою ситуацією» [15, 830]. Найчастіше вона знаходить застосування при інтерпретації художніх текстів, що пов'язано з їхніми характерними особливостями як складних систем мовних знаків для створення уявної дійсності і тому відкритих для прирощення нових смислів. Стимулом для цього служать можливості слів, значення яких, орієнтовані на тему та ідею твору, на основі загальномовних отримують індивідуально-образні прирощення смислів. Зазначаючи цю особливість творів художнього стилю, Ю. Лотман писав, що при передачі змісту твору на «нехудожній» мові завжди залишається «неперекладений» залишок – та надінформація, яка можлива лише в художньому творі [20, 16]. Так, досліджуючи приховані смисли, Л. Ісаєва прийшла до висновку, що вони є результатом «розвитку в одиниць художнього тексту можливостей розширеної сполучуваності (синтагматика), так і внаслідок

утворення суперструктурних парадигматичних кореляцій» [10, 256]. Елементами їхнього представлення вона вважає «різнорівневі утворення, які отримали в процесі функціонування «прирощення» значень, яких у них не було поза цим твором» [10, 256]. У такому ж ракурсі розглядає механізм появи підтексту В. Чулкова: «Підтекст – імпліцитна інформація, що існує на рівні глибинної структури тексту, яка есплікується у вигляді прирошень смислу окремих одиниць тексту на рівні поверхневої структури» [29, 49]. Розглядаючи підтекст як зміст висловлювання, К. Долінін вважає, що він базується на узуальних значеннях мовних одиниць, і завдання інтерпретатора тексту – зрозуміти, встановити його: «Підтекст, або імпліцитний зміст висловлювання, – зміст, який прямо не втілений в узуальних лексичних і граматичних значеннях мовних одиниць, які складають висловлювання, але встановлюється чи може бути встановлений при його сприйманні» [7, 40]. На виникнення підтексту в результаті появи нових смислів мовних одиниць, що детерміновані контекстом цілого, вказує О. Леліс: «Вважаємо, – пише вона, – що підтекст – це частина смислової структури тексту, яка реалізує приховані авторські смисли, які формуються усією сукупністю мовних і надмовних засобів тексту» [19, 30]. В. Муренко також трактує підтекст як «специфічну організацію мовних одиниць, спрямовану на створення додаткових відтінків смислу» [23, 62]. Таким чином, результати дослідження глибинних смислів відображають той факт, що в рамках тексту функціонування мовних засобів, з одного боку, підпорядковується мовним законам, а з іншого

– законам впливу контекстуального оточення як сукупності заданих умов, під впливом якого мовні знаки здатні до модифікацій і трансформацій, які є підґрунтям для появи глибинних смислів.

Значний внесок у досліджувану проблему демонструють роботи Т. Сільман. У баченні дослідниці підтекст – це «глибина тексту» [27, 89]. На її думку, основою його формування як глибинного змістовного феномена є повтор: «Підтекст є не що інше, як розосереджений повтор» [26, 85], який полягає в дистанційній взаємодії двох фрагментів тексту: ситуації-основи і ситуації-повтору. Це сприяє зануренню читача в середовище смислових асоціацій та перегуків, сприяє прирощенню смислу. Саме прирощення смислу, на думку Т. Сільман, відрізняє підтекст від інших видів повтору. Формування підтексту відбувається завдяки взаємодії двох вершин підтексту. Перша вершина задає тему висловлювання, створює так звану «ситуацію-основу», а друга – «ситуація-повтор» на її фоні формує підтекст. Дистантне розміщення ситуації-основи і ситуації-повтору «приводить до розмивання точності повтору і до створення невизначеної психологічної атмосфери, психологічного (асоціативного) «ореолу», яким оточена ситуація-повтор, завдяки взаємодії із ситуацією-оснотою, втягнутою разом зі своїм «ореолом» у нову ситуацію. Так здійснюється зіткнення між первинними і вторинними значеннями ситуації, із чого й народжується підтекст» [26, 89].

Концепцію підтексту Т. Сільман, яка вважає це явище породженням, результатом взаємодії елементів текстової структури, можна кваліфікувати як таку, яка базується на структурних особливостях твору. Запропонована інтерпретація відкрила нові перспективи для з'ясування механізмів утворення додаткових інформаційних можливостей текстових структур. Вона стимулювала подальший розвиток теорії підтексту, і на сьогоднішній чи іншим чином представлена у ряді робіт. Так, В. Звєгінцев вважає, що «один із шарів смислу належить реченню і складає його смисловий зміст, а інший виноситься за межі речення (або висловлювання) і утворює умови для його правильного розуміння, або підтекст» [9, 250]. Значну увагу в дослідженні організації твору приділив формуванню підтексту І. Гальперін. Виділяючи різні типи текстової інформації, він звернув увагу на змістовно-підтекстову інформацію, яку трактує як другий план повідомлення, факультативну інформацію: «підтекст – це свого роду «діалог» між змістовно-фактуальною і змістовно-концептуальною сторонами інформації; два потоки інформації, які йдуть паралельно – один виражений мовними знаками, інший, створюваний поліфонією цих знаків, – в деяких точках зближуються, доповнюють один одного, іноді вступають у протиріччя» [5, 48]. На думку вченого, буквально і підтекстове співвідносяться як тема і рема, тобто буквально знаходить втілення на рівні теми, підтекстове – реми. Твердження про те, що глибинний смисл тексту детермінований його структурою, є похідним за своїм характером, має виходи на поверхневий рівень тексту, міститься також у дослідженнях І. Фінкельштейна, який дійшов висновку, що підтекст може бути «прочитаний» лише «через текст, із цією метою певним чином організований» [28, 3-4], а також А. Кошляка, який вважає підтекст текстовою категорією, «компонентом структури змісту, яка міститься у структурі вираження» [14, 52]. Таким чином, положення про визначальну роль організації мовного матеріалу, взаємодії фрагментів, структурних компонентів тексту як основи формування глибинних смислових утворень знайшло активне втілення у роботах дослідників тексту. При такому ракурсі осмислення вони розглядають підтекст як явище парадигматики тексту, що створюється цілісною семантико-композиційною організацією структурних елементів, які підпорядковані єдиному задуму і вступають один з одним у прямі та зворотні зв'язки. Ця взаємодія дозволяє актуалізувати в тексті різного роду приховану інформацію. Виникнення підтексту пояснюється як співвіднесення реципієнтом не менше як двох фрагментів тексту, розміщених дистантно, які породжують нове знання як переосмислення

попереднього. При цьому, на думку В. Звегінцева, «до інформації, яка сприймається безпосередньо, яка міститься в «поверхневій структурі» об'єкта, приплюсовується й інша, прихована, яка виходить із моделі цього об'єкта, інформація» [9, 56].

Низка робіт про підтекст здійснена в прагматичному ключі, адже виникнення тексту і його функціонування прагматично орієнтовані, тобто текст створюється за наявності певної мети та функціонує за певних комунікативних умов. При цьому актуальними виступають такі фактори, які включаються в процес комунікації: автор – текст – читач. Загалом дослідження підтексту як прагматичної установки тексту започаткувала В. Кухаренко. Вона дала таке трактування цього поняття: «Підтекст – це свідомо вибрана автором манера художнього представлення явищ, яка має об'єктивне вираження у мові творів» [17, 72]. Показово, що автор концепції орієнтується не на текст взагалі, а на художній текст, який є особливим типом мовлення, що характеризується образністю, емоційністю, естетичною функцією, які сприяють його смисловій багатозначності. Саме в ньому збагачується семантика мовних одиниць, виявляється їхня виражальна здатність, розкривається смисловий потенціал. Підтекст характеризується дослідницею як іманентна властивість творів художнього стилю, що мають свої прагматичні установки, спрямовані на пробудження естетичних переживань. «Автор розставляє в тексті віхи для уважного читача, які допомагають сприйняти ідейно-смисловий та емоційний зміст у всій його глибині» [16, 95]. У руслі прагматико-комунікативного підходу осмислюється підтекст також у роботах Л. Голякової. Він трактується як комунікативна складова тексту, що являє собою засіб передачі смислів і визначається як «прихований особистісний смисл, який актуалізується у свідомості того, хто сприймає текст завдяки спрямованому асоціативному процесу впливу лінгвістичного контексту на цілісний потенціал особистості» [6, 85]. У зв'язку з автором і адресатом тексту, метою і умовами їхньої комунікації розглядається підтекст у дослідженні О. Шабаліної: «Підтекст – це прихований смисл, який закладається автором спеціальною комбінацією мовних знаків, співіснує в тексті з експліцитно вираженим змістом і актуалізується адресатом у відповідності з його концептуальною системою» [30, 42-43]. При комунікативно-прагматичному підході до проблеми глибинних смислів особлива увага звертається на вплив на читача організованих автором необхідних (прагматично обумовлених) мовних засобів, моделювання ним тексту у відповідності з певною комунікативною установкою. Читачі своїм досвідом, фоновими знаннями, світоглядною позицією, мовною компетенцією, індивідуальними особливостями декодує глибинні смисли, спираючись на задану систему мовних знаків твору.

У своєму дослідженні глибинних текстових смислів Нового Завіту ми спираємося на методичку концептуальних досліджень. Вважаємо, що когнітивний статус концептів, концептосфери твору зводиться до їхньої ролі бути засобами передачі текстових смислів, носіями підтекстової інформації, формою її комплексного втілення. У рамках дослідження Нового Завіту глибинні смисли розглядаються в контексті цілого, їх виявлення є результатом комплексного концептуального аналізу текстових структур на поверхневому і глибинному рівнях. Для їх з'ясування розроблена поетапна методика дослідження тексту. Першим кроком при цьому є виділення ключових слів на основі їхньої частотності та змістовного наповнення в тексті. Ця процедура дозволяє визначити перший, «зовнішній», концептуалізований шар структури Нового Завіту. Наступний етап демонструє дослідницькі процедури, спрямовані на висвітлення концептуальних полів ключових слів. Такий аналіз передбачає узагальнення всіх контекстів, в яких вживаються ключові слова – носії концептуального смислу – з метою виявлення характерних властивостей концептів, конструктивних елементів їхнього смислового наповнення. При розгляді та систематизації мовних засобів репрезентації концептів у тексті виділяються певні смислові єдності – концептуальні поля – із їхніми композиційними складовими, яким властива семантична та асоціативна спільність. Зрозуміло, що великий за обсягом твір звичайно демонструє актуальність ряду концептів, тому базою для дослідження є система концептів, вербалізованих у тексті. Представлені на поверхні концепти входять функціональним корінням у зміст твору та в результаті виявляються такими, що зводять до ієрархічної системи глибинних структур, які маніфестують ідеї твору. Тому на третьому етапі концептуалізації текстового простору відбувається так зване «занурення» в текст, здатне виявити глибинну і категоріальну зв'язність його елементів, декодувати приховані смисли, розгорнути й актуалізувати його внутрішню організацію.

Кожен текстовий концепт входить в систему багатьох концептуальних полів інших текстових концептів, пов'язаний з ними численними семантичними зв'язками, відношеннями і взаємодіями. Аналіз таких зв'язків і відповідностей дозволяє здійснити моделювання змістовних домінант твору, його глибинних смислів через формування на їхній основі суперконцептів. Вони є носіями ланцюгів смислів, виражених, як правило, словами та словосполученнями, що представляють інтегрований простір, який включає в себе найменування певних концептуальних полів, а саме тих, що виявилися однойменними, такими, які наявні в різних концептах, тобто фактично синонімічними, рівнозначними за змістом. Моделювання тексту, що спирається на статистику цих найменувань,

дозволяє побудувати відповідний багатовимірний індекс – лексикографічну систему основних, доміантних понять (глибинних смислів) Святого Письма та їхніх зв'язків, вибудованих на основі їхніх кількісних характеристик. На підставі кількісного представлення тієї чи іншої групи концептуальних ознак робляться висновки щодо їх значимості у формуванні концептосфери твору. В якості смислового портрета тексту Нового Завіту розглядаються фразові об'єднання кількісно рівноцінних концептуальних полів, а отже, таких, які мають приблизно однакову смислову вагу в тексті, що дозволяє вибудувати цілісну систему їхньої значимості. Моделювання суперконцептів відкриває шлях до імпліцитної інформації, на основі якої формуються провідні смислові лінії глибинної структури тексту.

Як показало дослідження, у системі концептосфери Нового Завіту суперконцептами виступають фразові об'єднання, які організують глибинні текстові смисли у вигляді ядерної, серединної та периферійної зон. Першу формують найменування концептуальних полів, які виявили найбільшу частотність у текстовій концептосфері, а отже, найбільшу смислову вагу. Друга й третя демонструють розбудову компонентів їхніх моделей на основі зменшення їхнього кількісного складу і, відповідно, текстової значимості. Таким чином моделі суперконцептів Нового Завіту відтворюють такі глибинні смисли цього твору:

Ісус Христос спасає людей через віру (найменування концептуальних полів зустрічаються в концептах Нового Завіту більше 10 разів);

Ісус Христос спасає людей через віру, прощаючи їхні гріхи і даруючи їм вічне життя в Небесному Царстві (додано ті, що зустрічаються більше 5 разів);

Ісус Христос пролив Свою кров і воскрес, щоб *прощати*, благословляти, зцілювати, освячувати і **спасати людей**, котрі покалися в *гріхах* і хрестилися, **через** проповідь Євангелія, **віру** і благодать, *даруючи їм вічне життя в Небесному Царстві* (додано ті, які зустрічаються більше 3 разів).

Проведене дослідження продемонструвало, що концепти відіграють визначальну роль у забезпеченні когнітивної структури тексту. Вони є актуальними одиницями в системі текстових відношень, які представляють кванти структурованого знання, сформовані у вигляді багатовимірних смислових утворень, в яких виділяються три основні виміри: 1) компонентний (лексичний) вимір – у вигляді системи ключових слів, які реалізують у своїй семантичній структурі базові значення концептів, представляючи актуальний ідентифікаційний текстовий пласт і одночасно маніфестуючи мовну складову когнітивного каркасу тексту; 2) текстовий (інтерпретаційний) вимір, сформований комплексними структурами – концептуальними полями, які демонструють текстові реалізації концептів; 3) смисловий (підтекстовий) вимір, який виявляє основні доміаннти твору, які вибудовані в ряди (ланцюжки) у відповідності з їхньою концептуальною значимістю (вагою) і репрезентують імпліцитну інформацію, на основі якої формуються основні смислові лінії глибинної структури тексту. Усі три виміри репрезентації концептуальної структури тексту формуються в макроконтексті цілого твору, в них виявляється взаємозв'язок і взаємозалежність його елементів. На матеріалі Нового Завіту запропонована методика дозволила експлікувати комплекс глибинних смислів, які декларують провідні біблійні ідеї, що вербалізовані контекстом і представлені концептосферою твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Л. Г. и др. Лингвистический анализ художественного текста / Л. Г. Бабенко, И. В. Васильев, Ю. В. Казарин. – Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2000. – 533 с.
2. Виноградов В. В. Итоги обсуждения вопросов стилистики / В. В. Виноградов. // Вопросы языкознания, – 1955– № 1 – С. 60–87.
3. Виноградов В. В. О языке художественной прозы / В. В. Виноградов. – М.: Наука, 1980. – 360 с.
4. Винокур Г. О. О языке художественной литературы: Учеб. пособие для филол. спец. вузов / Г. О. Винокур. – М.: Высш. шк., 1991. – 448 с.
5. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 140 с.
6. Голякова Л. А. Текст. Контекст. Подтекст: учеб. пос. по спецкурсу для студентов вузов / Л. А. Голякова. – Пермь: Перм. ун-т, 2002. – 231 с.
7. Долинин К. А. Импліцитное содержание высказывания / К. А. Долинин // Вопросы языкознания. – 1983. – № 6. – С. 37–47.
8. Долинин К. А. Интерпретация текста: Французский язык: Учебное пособие. Изд. 4-е. / К. А. Долинин. – М.: КомКнига, 2010. – 304 с.
9. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи. / К. А. Звегинцев. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 309 с.
10. Исаева Л. А. Виды скрытых смыслов и способы их представления в художественном тексте: дис. ... докт.

филол. наук. / Л. А. Исаева. – Краснодар, 1996. – 310 с.

11. Кайда Л. Г. Эффективность публицистического текста / Л. Г. Кайда. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 182 с.
12. Карцевский С. О. Об асимметричном дуализме лингвистического знака / С. О. Карцевский // Звегинцев В. А. История языкознания XIX – XX веков в очерках и извлечениях. Ч. II. – М.: Просвещение, 1965. – С. 85–90.
13. Ковтунова И. И. Асимметричный дуализм языкового знака в поэтической речи / И. И. Ковтунова // Проблемы структурной лингвистики. – М.: Наука, 1983. – С. 87–108.
14. Кошляк А. Б. Категории художественного текста / А. Б. Кошляк. // Стилистика текста: языковые средства экспрессивного текста. – Уфа, 1989. – С. 47–54.
15. Краткая литературная энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия, Т. 5 – 1968. – 976 с.
16. Кухаренко В. А. Интерпретация текста / В. А. Кухаренко. – Л.: Просвещение. Ленингр. отд-ние, 1979. – 324 с.
17. Кухаренко В. А. Типы и средства выражения импликации в английской художественной речи (на материале прозы Э. Хемингуэя) / В. А. Кухаренко. // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – 1974. – № 1. – С. 72–80.
18. Ларин Б. А. Эстетика слова и язык писателя. Избранные статьи / Б. А. Ларин. – Л.: Худож. лит., 1975. – 504 с.
19. Лелис Е. И. Подтекст как лингвоэстетическая категория в прозе А. П. Чехова / Е. И. Лелис. – Ижевск: Удмуртский университет, 2013. – 424 с.
20. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман. – М.: Искусство, 1970. – 384 с.
21. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику. Учебное пособие / В. А. Маслова. – 5-е изд. – М.: ФЛИНТА: Наука – 2011. – 296 с.
22. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: учеб. пособие / В. А. Маслова. – М.: Тетра Системс, 2004. – 256 с.
23. Муренко В. И. Интерпретация подтекста рассказа по квантам и заглавию / В. И. Муренко. // Интерпретация художественного текста в языковом вузе. – 1981. – С. 56–64.
24. Павиленис Р. И. Понимание речи и философия языка (вместо послесловия) / Р. И. Павиленис. // Лингвистическая прагматика. – 1985. – Вып. 16. – С. 380–388.
25. Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. – Воронеж: 2001. – 189 с.
26. Сильман Т. И. Подтекст как лингвистическое явление // Науч. докл. высш. школы. Филол. науки. – 1969. – № 1. – С. 84–90.
27. Сильман Т. И. Подтекст – это глубина текста / Т. И. Сильман // Вопросы литературы. – 1969. – № 1. – С. 89–102.
28. Финкельштейн И. Л. Хемингуэй – романист. Годы 20-е и 30-е. – Горький: Волго-Вятское кн. изд-во, 1974. – 216 с.
29. Чулкова В. С. Многочленный стилистический прием как одно из средств интеграции текста: дис. ... канд. филол. наук / В. С. Чулкова. – М., 1978. – 172 с.
30. Шабалина Е. Н. Деформация как знак объективации подтекста (на материале художественных текстов). Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Пермь: Пермский государственный национальный исследовательский университет, 2014. – 215 с.
31. Щерба Л. В. О тройном аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании / Л. В. Щерба. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – М.: Наука, 1974. – С. 24–39.
32. Leibniz G. W. New Essay on Human Understanding / G. W. Leibniz. – Cambridge: Cambridge University Press, 1981. – 528 S.

REFERENCES

1. Babenko, L. G., Vasil'ev, I. V., Kazarin, Ju. V. (2000). Lingvisticheskij analiz hudozhestvennogo teksta [Linguistic analysis of a literary text], Ekaterinburg: Izd-vo Ural. Univ., 533 p. (In Russian).
2. Chulkova, B. C. M nogochlennyy stilisticheskij priem kak odno iz sredstv integracii teksta. Dokt. Diss. [Polynomial stylistic device as a means for the integration of text, Doct. Diss]. Moscow, 172 p. (In Russian).
3. Dolinin, K. A. Implicitnoe sodержanie vyskazyvaniya [The implicit content of the utterance]. Voprosy jazykoznanija [Questions of linguistics], 1983, no 6, pp. 37–47. (In Russian).
4. Dolinin, K. A. (2010). Interpretacija teksta: Francuzskij jazyk. [The interpretation of the text: French language]. Moscow, Komkniga, 304 p. (In Russian).
5. Finkel'shtejn, I. L. (1974). Heminguej – romanist. Gody 20-e i 30-e. [Hemingway the novelist. The years of the 20s and the 30s], Gorky, Volga-Vyatskaja kn. publishing house, 216 p. (In Russian).
6. Goljakova, L. A. (2002). Text. Context. Implicatio. [Text. Context. Implication]. Perm, Perm. University, 231 p. (In Russian).
7. Gal'perin, I. R. (1981). Tekst kak ob#ekt lingvisticheskogo issledovaniya [The text as object of linguistic research]. Moscow, Nauka, 140 p. (In Russian).
8. Isaeva, L. A. (1996). Vidy skrytyh smyslov i sposoby ih predstavlenija v hudozhestvennom tekste. Dokt. Diss. [Kinds of hidden meanings and ways of their representation in the literary text. Doct. Diss.]. Krasnodar, 310 p. (In Russian).
9. Kajda, L. G. (1989). Jefferektivnost' publicisticheskogo teksta [The effectiveness of the media text]. Moscow, the MSU publishing house, 182 p. (In Russian).
10. Karcevskij, S. O. Ob asimetrichnom dualizme lingvisticheskogo znaka [About asymmetric dualism of the linguistic sign]:. Zvegincev V. A. Istorija jazykoznanija XIX – XX vekov v ocherkah i izvlechenijah. Ch. 2. [The History of linguistics of the XIX – XX centuries in essays and extracts. Part 2.]. Moscow, Education, pp. 85–90. (In Russian).
11. Koshljak, A. B. Kategorii hudozhestvennogo teksta [Categories of literary text], Stilistika teksta: jazykovye sredstva jekspressivnogo teksta [Stylistics of the text: language tools for expressive text], 1989, pp. 47–54. (In Russian).

12. Kratkaja literaturnaja jenciklopedija (1968). [Concise literary encyclopedia], vol 5, 976 p . (In Russian).
13. Kuharenko, V. A. (1979). Interpretacija teksta [The interpretation of the text]. Leningrad, Education, 324 p . (In Russian).
14. Kuharenko, V. A. Tipy i sredstva vyrazhenija implikacii v anglijskoj hudozhestvennoj rechi (na materiale prozy Je. Hemingujeja) [Types and means of expression implications in English artistic speech (on the material of prose E. Hemingway)]. Nauchnye doklady vysshej shkoly . Filologicheskie nauki [Scientific reports of higher school. Philology], 1974. no. 1, pp . 72–80. (In Russian).
15. Kovtunova, I. I. Assimetrichnyj dualizm jazykovogo znaka v pojeticheskoj rechi [Asymmetric dualism of the linguistic sign in poetic speech]. Problemy strukturnoj lingvistiki [Problems of structural linguistics], 1983, pp . 87–108. (In Russian).
16. Larin, B. A. (1975). Jestetika slova i jazyk pisatelja. Izbrannye stat'i [Aesthetics of words and language of the writer. Featured articles], Leningrad, Art. lit, 504 p . (In Russian).
17. Leibniz, G. W. New Essays on Human Understanding, Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
18. Lelis, E. I. (2013). Podtekst kak lingvojesteticheskaja kategorija v proze A. P. Chehova [Subtext as lingvistic category in A. P. Chekhov's prose], Izhevsk, Udmurt University, 424 p . (In Russian).
19. Lotman, Ju. M . (1970). Struktura hudozhestvennogo teksta [The structure of the artistic text], Moscow, Art, 384 p . (In Russian).
20. Maslova, V. A. (2004). Kognitivnaja lingvistika [Cognitive linguistics], Moscow, Tetra Systems, 256 p . (In Russian).
21. Maslova, V. A. (2011). Vvedenie v kognitivnuju lingvistiku [An introduction to cognitive linguistics]. Moscow, FLINT: Science, 296 p . (In Russian).
22. Murenko, V. I. Interpretacija podteksta rasskaza po kvantom i zaglaviju [Interpretation of the subtext of the story by quanta and title], Interpretacija hudozhestvennogo teksta v jazykovom vuze [Interpretation of a literary text in a language University], 1981, pp . 56–64. (In Russian).
23. Pavilenis, R. I. Ponimanie rechi i filosofija jazyka (vmesto posleslovija) [Speech intelligibility and the philosophy of language (instead of epilogue)] Lingvisticheskaja pragmatika [Linguistic pragmatics], 1985, issue 16, pp . 380–388. (In Russian).
24. Popova, Z. D., Sternin, I. A. (2001). Očerki po kognitivnoj lingvistike [Essays on cognitive linguistics], Voronezh, 189 p . (In Russian).
25. Shabalina, E. N. Deformacija kak znak obektivacii podteksta (na materiale hudozhestvennyh tekstov). Dokt. Diss. [Deformation as a sign of objectification subtext (on the material of literary texts), Doct. Diss]. Perm, 215 p . (In Russian).
26. Shherba, L. V. O trojacom aspekte jazykovyh javlenij i ob jeksperimente v jazykoznanii [About threefold aspect of language phenomena and about experiments in linguistics]. Jazykovaja sistema i rečevaja dejatel'nost' [The language system and speech activity], Moscow, Science, pp . 24–39. (In Russian).
27. Sil'man, T. I. (1969). Podtekst – jeto glubina teksta [The implication is the depth of the text]. Voprosy literatury [Issues literature], no. 1, pp . 89–102. (In Russian).
28. Sil'man, T. I. Podtekst kak lingvisticheskoe javlenie [Implication as a linguistic phenomenon], Nauch. dokl. vyssh. shkoly . Filol. nauki [Scientific proc. the high. school. philology], 1969, no. 1, pp . 84–90. (In Russian).
29. Vinogradov, V. V. Itogi obsuzhdenija voprosov stilistiki. [The results of the discussion of stylistics]. Voprosy jazykoznanija [Questions of linguistics], 1955, no. 1, pp . 60–87. (In Russian).
30. Vinogradov, V. V. (1980). O jazyke hudozhestvennoj prozy [About the language of fiction prose]. Moscow, Nauka, 360 p . (In Russian).
31. Vinokur, G. O. (1991). O jazyke hudozhestvennoj literatury [The language of literature], 448 p . (In Russian).
32. Zvegincev, V. A. Predlozhenie i ego otnoshenie k jazyku i rechi [The proposal and its relationship to speech and language], Moscow, publisher Moscow University, 309 p . (In Russian).

This article studies the problem of the New Testament's deep meanings research, covering major research areas of their study. Application of a conceptual analysis method shows the possibility to reconstruct leading ideas, represented in the New Testament's text.

Key words: New Testament, New Testament's deep meanings, key words, concepts, conceptual analysis, conceptual fields, superconcepts.